

B OEKEN

[B] **PRACHTIGE, AL TE PRACHTIGE VERHALEN.
“HUIS VAN DE AANRAKINGEN”
VAN PETER VERHELST**

Huis van de aanrakingen is het negende prozaboek van Peter Verhelst (*1962) en het eerste sinds het zeer omvangrijke *Zwerm* (2005). Daarnaast schreef hij nog eens ongeveer evenzoveel dichtbundels en toneelteksten, zodat gerust mag worden gesproken van een langzamerhand imponerend omvangrijk oeuvre. En gezien de vele prijzen die de auteur inmiddels ten deel zijn gevallen, heeft hij ook over officiële waardering niet te klagen. Dat is opmerkelijk, niet omdat hij die lof niet zou verdienen maar omdat zijn boeken uitgesproken moeilijk en oneigentijds zijn.

De titel van het nieuwe boek bevat een aanwijzing voor de lezer. “Aanrakingen” suggereert iets vluchtigs en oppervlakkigs, aanrakingen zijn meestal niet verplichtend, komen uit het niets en lossen er ook weer in op, zonder voorgeschiedenis, zonder consequenties. Daarom is de locatie voor dit huis, blijkens de tweede passage waarin het voorkomt, bijna halverwege het boek, goed gekozen: het staat in een havenstad. Maar eenvoudig traceerbaar is die niet, de stad heeft geen naam en is niet gebonden aan een taal: “Een havenstad is een mond met vele tongen.”

En dat is geen loze bewering. “Op elke straathoek is een nieuw leven te koop of de dood van iemand anders of omgekeerd, of dromen in kristalvorm, tabak vermengd met kruiden die het verleden veranderen, al was het maar voor een nacht.” Ik zal niet proberen deze zin te analyseren – op dit punt in het boek heb ik allang leren leven met de onmogelijkste paradoxen en elke vaste betekenis obstruerende constructies – ik zal de tekst eenvoudigweg proberen te volgen, dat is al moeilijk genoeg.

Een pagina verder lees ik dan: “Je stapt een restaurant binnen. Je drinkt champagne, maar het zijn piepkleine visjes die je keel in glijden. De sardines op je bord blinken als zilveren armbanden.” Mooie beelden, Verhelst toont zich een voorbeeldige leerling van Ovidius, wiens *Metamorfosen* hij elders “de Griekse bijbel” noemt (want “elke Romein die een tekst kon schrijven, was een Griek.”) Een permanente stroom van gedaanteveranderingen maakt de onmiskenbare kracht uit van dit boek – en van Verhelsts hele oeuvre – maar geeft het ook een extreem hoge graad van ongrijpbaarheid. En die kan, als *alles* verschillend blijkt van wat je aanvankelijk dacht, op een gegeven moment leiden tot onverschilligheid.

De lezer bevindt zich in dezelfde positie als de anonieme ‘je’ in de geciteerde zinnen, hij moet maar zien waar de woorden hem brengen. “De taxi stopt

Peter Verhelst, Foto David Samyn.

bij het Huis van de Aanrakingen. Je bent overgeleverd aan de wil van de jongen en het meisje achter de bar – al is het door het licht niet duidelijk wie de jongen is.” Die lidwoorden van bepaaldheid suggereren dat de erbij horende substantieven de lezer bekend zijn, wat geenszins het geval is, ook zij komen uit het niets. Bovendien zijn “de jongen en het meisje achter de bar” kennelijk een halve zin later al niet meer wie ze leken. En aan “de wil” van die schijnfiguren is zowel de protagonist als de lezer “overgeleverd”.

Die “je” is dus allesbehalve een zelfverzekerd, autonoom individu, niet een wezen dat ernaar streeft van zijn leven een ietwat samenhangend project, een min of meer logisch navertelbaar geheel te maken. Meegaandheid is zijn natuur, zij het met de zintuigen op scherp. Van een van zijn lotgenoten in het boek, de archeologe Tomoko Kidman, heet het dan ook: “Ze was niet van het verleden, ze was haar eigen onbestemde tijd en plek waar andere tijden en plaatsen doorheen waaiden. Een medium, dat was ze altijd geweest, daar was ze altijd van overtuigd geweest. Een medium, een drager of overdrager van iets wat buiten haar lag, van golven of materie (...). Zij was wat ze uitstraalde.”

Op een standvastig karakter gesitueerd in een tijdruimtelijk continuüm hoeft de lezer dus niet te rekenen, “aanraking” is het structuurprincipe van dit boek. Een toevallig jaartal, 1633, brengt ver uiteen

liggende personen en gebeurtenissen en dus ook beelden, metaforen, zinnen, landschappen, gewoonten, associatief met elkaar in contact. Maar consequenties hebben die contacten niet voor wat in de westerse historiografie een persoonlijke levensgeschiedenis heet en wat sinds de Verlichting als een nastrevenswaardig ideaal geldt. Want zo’n geschiedenis wordt hier niet verteld, zou binnen de regels van het gekozen spel zelfs niet verteld kunnen worden.

Daarom is *Huis van de aanrakingen* ook geen roman, laat staan een postmoderne roman, zoals Verhelst zich ongetwijfeld realiseert. Zelf vermijdt hij een genre aanduiding, alleen de achterflap maakt gewag van “een roman”. Ten onrechte dus. De roman – Lukács wist het al – is het genre van de metafysische dakloosheid, Verhelst zoekt het in de duistere tijden voorafgaand aan de grote metafysische systemen. Zijn boek leeft niet van de realistische suggestie dat een en ander zich in een meer of minder bepaalde tijd afspeelt, maar geeft nadrukkelijk te kennen alleen in taal te bestaan, en wel in taal die sterk schatplichtig is aan – of misschien liever: die voortborduurde op – bestaande teksten van vooral oosterse origine. Zijn werkgebied strekt zich uit van Griekenland tot Japan, van Sappho tot Basho.

Het boek begint met de rituele beginzin van vrijwel alle teksten van de *Diamant Sutra*, een

Een afbeelding uit de *Diamant Sutra*, een beroemde verzameling aan Boeddha toegeschreven en door monniken doorgegeven levensverachtende levenswijsheden. De rituele beginzin ervan, “Zo werd mij verteld”, opent ook Verhelsts *Huis van de aanrakingen*.

beroemde verzameling aan Boeddha toegeschreven en door monniken doorgegeven levensverachtende levenswijsheden in het Sanskriet die in de vijfde eeuw in het Chinees zijn vertaald. Die zin, door Verhelst eerst in Chinese karakters weergegeven, luidt: “Zo werd mij verteld”, een wending die in vele varianten en op vele plaatsen terugkeert. Het gaat dus om een schier eindeloze reeks verhalen, die elkaar uitlokken en met elkaar vervlochten raken maar krachtens hun zelfondermijnende aard nauwelijks of niet zijn samen te vatten. *Huis van de aanrakingen* is een beweeglijk geheel van oeroude mythen en sprookjes, van poëzie en rituelen, dat Verhelst, met een scherp oog voor details, in al zijn onbevattelijkheid opnieuw tot leven wekt.

Qua methode doet zijn werk enigszins denken aan dat van Roberto Calasso, wiens Griekse en Indiase mythencomplexen onder meer zo fascineren omdat de auteur weigert afstand te nemen in een poging hun geheimen te ontraadselen. Ook Verhelst zou elke eigentijdse interpretatie waarschijnlijk als een vervalsing beschouwen. Alle creativiteit is gericht op de poëtische kracht en de immanente beweeglijkheid van de beelden. En net als Calasso doet hij dat in een uiterst verzorgde, uiterst zintuiglijke en sterk geobjectiveerde taal. Dat hij daarbij niet één keer vervalt in esoterisch gewauwel, een risico

dat gezien de aanhoudende populariteit van een oostelijk geïnspireerde therapiecultuur voortdurend op de loer ligt, zegt iets over zijn uitzonderlijke niveau.

Maar in die stijl zit ook iets paradoxaals. Hoewel het materiaal van Verhelst dus in hoofdzaak stamt uit orale tradities, is alles wat aan een levende stem herinnert uit zijn zinnen verdwenen. Niet alleen bevat dit boek vrijwel geen passages in de directe of de vrije indirecte rede, er is ook geen bezielende adem, geen tastende stem, geen fysiek wezen dat in zijn absolute, raadselachtige eenzaamheid – want dat is zijn uitdrukkelijke bestaansmodus – naar woorden en dus naar een schijn van houvast en continuïteit zoekt. De archaische taal van de mythen oogt hier wonderlijk beschaafd, het vlechtwerk van aanrakingen is eerder fraai dan verontrustend en dus toch vooral esthetiserend maakwerk achteraf. Daarom – ik moet het bekennen – heeft het me de grootste moeite gekost dit prachtige, al te prachtige boek tot de laatste zin uit te lezen.

CYRILLE OFFERMANS

PETER VERHELST, *Huis van de aanrakingen*, Prometheus, Amsterdam, 2010, 336 p.